

dr Jacek Juszkiewicz

biegły sądowy z listy Sądu Okręgowego w Suwałkach

mgr Judyta Malewska

aplikantka notarialna Izby Notarialnej w Białymstoku

Prawnicze Seminarium Doktorskie Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie

Badania uwierzytelnionej notarialnie kserokopii dokumentu na przykładzie *свидетельства о рождении* (świadczenia urodzenia)

Streszczenie

Niniejszy artykuł jest próbą nakreślenia niektórych aspektów kryminalistyczno-prawnych badań autentyczności dokumentu na podstawie notarialnie poświadczonej za zgodność kserokopii (odpisu) tego dokumentu. W artykule wyjaśniono, na czym polega istota uregulowanej w art. 98 Prawa o notariacie czynności notarialnego poświadczenia zgodności odpisu, wyciągu lub kopii z okazanym dokumentem oraz jakie niebezpieczeństwa wynikają z traktowania poświadczonej notarialnie kserokopii okazanego dokumentu jako kserokopii dokumentu autentycznego. Zasygnalizowano, jaka rola przypada notariuszowi podczas weryfikacji autentyczności dokumentów. W ujęciu kryminalistycznym zaakcentowano brak równorzędności dowodowej dokumentu oryginalnego i uwierzytelnionej kserokopii w wypadku konieczności przeprowadzenia badań autentyczności dokumentu. Na podstawie przykładów z praktyki biegłego sądowego przedstawiono możliwość identyfikacji fałszyfikatu na podstawie poświadczonej notarialnie kserokopii dokumentu *свидетельство о рождении*. Autorzy podejmują próbę sformułowania kilku postulatów dotyczących sporządzania kopii kserograficznej dokumentów, a następnie ich notarialnego poświadczania.

Słowa kluczowe: poświadczenia notarialne, notariusz, uwierzytelniona kserokopia, badania autentyczności dokumentu, kopia kserograficzna, badania techniczne dokumentów

Niniejszy artykuł jest próbą nakreślenia niektórych aspektów kryminalistyczno-prawnych badań autentyczności dokumentu na podstawie notarialnie poświadczonej za zgodność kserokopii (odpisu) tego dokumentu. Autorzy, na bazie własnych doświadczeń i praktyki zawodowej, aspirują ponadto do sformułowania kilku postulatów dotyczących sporządzania kopii kserograficznej dokumentów, a następnie ich notarialnego poświadczania.

Poświadczenie notarialne

Jednymi z najczęstszych czynności notarialnych – których doniosłość z uwagi na ich powszechność jest nierzadko deprecjonowana – są czynności poświadczeniowe, wymienione w art. 79 ustawy z dnia 14 lutego 1991 roku – Prawo o notariacie. Artykuł 96 przywołanej ustawy precyzuje, że notariusz może dokonać następujących poświadczeń: 1) własnoręczności podpisu, 2) zgodności odpisu, wyciągu lub kopii

z okazanym dokumentem, 3) daty okazania dokumentu, 4) pozostawania osoby przy życiu lub w określonym miejscu. Niejednokrotnie w literaturze znacznie większy nacisk położony jest na czynności, do których dokonania jest wymagana forma aktu notarialnego, jako te o najwyższej doniosłości i konsekwencjach prawnych. Czynności poświadczeniowe – a więc także poświadczenie zgodności odpisu, kopii lub wyciągu z okazanym dokumentem – sami notariusze zaliczają do czynności „mniejszych” czy też „drobnych”¹. Mają one jednak niebagatelne znaczenie dla pewności obrotu prawnego.

W tym miejscu należy zasygnalizować, że w polskim ustawodawstwie mamy do czynienia z wieloma

¹ Określenia te jednak powinny dotyczyć jedynie kwestii niewielkiego nakładu czasu i pracy oraz odpowiednio mniejszego wynagrodzenia notariusza, nie zaś ich prawnej doniosłości (Tkaczyński, 2013, s. 453).

definicjami dokumentu, nie zawsze równoznacznymi. Mianowicie w rozumieniu prawa karnego dokumentem jest każdy przedmiot lub inny zapisany nośnik informacji, z którym jest związane określone prawo albo który ze względu na zawartą w nim treść stanowi dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne². Z kolei zgodnie z art. 77³ kodeksu cywilnego, dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią. Jest to bardzo szeroka definicja z uwagi na brak szczegółowych przesłanek charakteryzujących dokument. Należy jednak zwrócić uwagę, iż regulacja z art. 77³ kodeksu cywilnego jest stosunkowo nowa, gdyż do 2017 roku kodeks cywilny nie zawierał definicji dokumentu, a kodeks postępowania cywilnego wprowadzał jedynie rozróżnienie między dokumentami urzędowymi a prywatnymi³. Z podobnym rozwiązaniem można spotkać się na gruncie postępowania administracyjnego – zgodnie z art. 76 kodeksu postępowania administracyjnego, dokumenty urzędowe sporządzone w przepisanej formie przez powołane do tego organy państwowe w ich zakresie działania stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo stwierdzone.

Niezależnie od przywołanych wyżej definicji Prawo o notariacie nie precyzuje cech dokumentu, co pozwala przyjąć jego bardzo szeroką definicję⁴. Należy zatem stwierdzić, że dokumentem mogą być różnego rodzaju pisma, sporządzone różną techniką, mające charakter dokumentów urzędowych oraz dokumentów prywatnych. Jako dokument mogą być traktowane także rysunki, plany, szkice, projekty, wzory (Biernat, 2002, s. 29). Szerokie rozumienie pojęcia dokumentu uzasadnione jest względami celowościowymi, gdyż osoba zwracająca się do notariusza powinna mieć możliwość realizacji swoich interesów przez poświadczenie zgodności z odpisu, wyciągu lub kopii każdego przedmiotu materialnego, który stanowi emanację pewnych okoliczności również w postaci innej niż pismo. Przedstawiany do poświadczenia dokument nie musi więc mieć znaczenia prawnego, a notariusz nie jest zobligowany do badania jego treści.

² Odpowiednio: art. 115 § 14 kodeksu karnego; art. 47 § 8 kodeksu wykroczeń; art. 53 § 20 kodeksu karnego skarbowego.

³ Art. 244 § 1 oraz art. 245 kodeksu postępowania cywilnego.

⁴ Należy jedynie zaszyfrować, że na gruncie kryminalistyki również wypracowano szeroką definicję dokumentu. O ile P. Horoszowski (1958, s. 482) ujmował dokument jako wszelki środek dowodowy zawierający treść pisemną, o tyle np. już M. Owoc (1955, s. 3) i W. Wójcik (1985, s. 6) wskazują, że pojęcie dokumentu można rozszerzyć o nośnik przedstawiający rysunek, obraz lub inne znaki. Obecnie przyjmuje się, że dokumenty mogą być utrwalone także na takich nośnikach jak: taśmy magnetofonowe, taśmy magnetowidowe, dyskietki komputerowe, płyty CD i DVD, dyski twarde (Goc, Moszczyński, 2007, s. 52).

W praktyce notarialnej poświadczaną za zgodność kopię kserograficzną najczęściej określa się mianem odpisu, mimo że Prawo o notariacie wprowadza rozróżnienie między odpisem a kopią. Odpis dokumentu obejmuje dokładne powtórzenie jego treści, może natomiast różnić się od oryginału sposobem jej utrwalenia (gdy oryginał jest napisany piśmem ręcznym, a odpis maszynowym), nośnikiem (w sytuacji gdy oryginał sporządzono na materiale innym niż papier, a odpis na papierze) lub też zewnętrznym układem tekstu. Kopia dokumentu (kserokopia, fotokopia) jest tożsama z okazanym dokumentem pod względem treści i układu tekstu, może natomiast różnić się nośnikiem, na którym została utrwalona (Goc, Moszczyński, 2007, s. 31).

Jak już wyżej podniesiono, dokonywanie przez notariusza poświadczenia zgodności odpisu, wyciągu lub kopii dokumentu skutkuje doniosłymi konsekwencjami prawnymi. Przede wszystkim należyce uwierzytelniony odpis, wyciąg lub kserokopia dokumentu urzędowego ma walor dokumentu oryginalnego. W postępowaniu administracyjnym dopuszcza się więc, by zamiast oryginału dokumentu strona przedstawiła odpis dokumentu poświadczony za zgodność: 1) przez organ, który go wydał, 2) przez notariusza, 3) przez występującego w sprawie pełnomocnika strony będącego adwokatem, radcą prawnym, rzecznikiem patentowym lub doradcą podatkowym⁵. Analogicznie w postępowaniu cywilnym strona może przedstawić zamiast dokumentu poświadczony przez notariusza odpis⁶. Zatem poświadczona za zgodność kopia dokumentu, opatrzona właściwą klauzulą, zarówno w postępowaniu administracyjnym, jak i cywilnym, może stanowić dowód równorzędny z dokumentem oryginalnym.

Aspekt kryminalistyczny

Równorzędność dowodowa dokumentu oryginalnego i uwierzytelnionej kserokopii nie występuje jednak w wypadku konieczności przeprowadzenia badań kryminalistycznych na bazie takich materiałów. Kserokopia dokumentu, nawet uwierzytelniona, nie ma walorów badawczych tożsamy z walorami oryginału. Reprodukacja kserograficzna w dużym stopniu deformuje oryginał i może zafałszowywać informacje graficzne w nim zawarte, co wynika z braku odzwierciedlenia przez kserokopię wszystkich istotnych cech dokumentu, zwłaszcza tych analizowanych w powiększeniu mikroskopowym. Takimi cechami są między innymi: obraz cieniowania linii graficznej, ślady zatrzymań i spowolnień przebiegu narzędzia pisarskiego, naciskowość, kolejność przebiegu linii graficznych piśma, ślad biegu końcówki narzędzia pisarskiego i jego cechy wynikające z konstrukcji narzędzia, oceniane optycznie cechy fizyczne środka kryjącego. Brak możliwości efektywnego przebadania wielu parametrów

⁵ Art. 76a § 2 kodeksu postępowania administracyjnego.

⁶ Art. 129 § 2 kodeksu postępowania cywilnego.

pisma ręcznego utrwalonego jako kserokopia skutkuje tym, że badania porównawcze obarczone są marginesem błędu interpretacyjnego. Co istotne, urządzenia kopiujące mogą też manifestować niedostatki techniczne wynikające z ich wyeksploatowania, które będą się uzewnętrzniać w takich niekorzystnych zjawiskach jak zaczernienie fragmentów podłoża lub zanik linii pisma. Z metodologicznego punktu widzenia kserokopia zawsze będzie stanowiła materiał ułomny i niepełnowartościowy, co sprawia, że nie jest możliwe wnioskowanie kategoryczne na podstawie jedynie materiału w postaci kserograficznej. Nie jest jednak zasadne twierdzenie, jakoby kopia kserograficzna nie mogła być w ogóle przedmiotem badań kryminalistycznych (Feluś, 2005, s. 103). Niewątpliwie na kserokopii dokumentu można z powodzeniem prowadzić badania techniczne, mające na celu ujawnienie śladów przerobienia lub podrobienia dokumentu oryginalnego oraz określenie zakresu przerobień (Goc, 2015, s. 39). W środowisku biegłych sądowych formułowane są często postulaty, aby uwierzytelnioną notarialnie kserokopię przyjmować jako materiał o wyższej wartości dowodowej niż kserokopia dokumentu bez uwierzytelnienia. Jednym z podnoszonych argumentów jest to, że taka kserokopia jest faktycznym odzwierciedleniem dokumentu autentycznego i eliminuje wątpliwości co do jego fizycznego istnienia. Pojawia się jednak pytanie zasadnicze, czy poświadczany dokument, pomimo jego występowania i okazania notariuszowi, jest faktycznie dokumentem autentycznym.

Oczywiście, na korzyść tezy, że poświadczona notarialnie kopia dokumentu jest materiałem bardziej wartościowym pod kątem badawczym niż zwykła kopia, przemawia fakt, iż notariusz działa jako osoba zaufania publicznego i czuwa nad bezpieczeństwem obrotu – na notariuszu jako funkcjonariuszu publicznym spoczywa obowiązek zachowania szczególnej staranności przy wykonywaniu swoich zadań, przejawem tego jest zaś także **wnikliwa analiza dokumentów**, gdyż klauzule, którymi opatruje on dokumenty, nadają walor dokumentu urzędowego. Choć notariusz uznawany jest za organ pomocniczy wobec wymiaru sprawiedliwości, a niektóre z jego czynności są tożsame z czynnościami sądu, nie przysługują mu takie same narzędzia, którymi dysponuje sąd – w przypadku nasuwających się wątpliwości, że przedłożone dokumenty mogą nosić znamiona przerobienia lub podrobienia, sąd może na zasadzie art. 254 kodeksu postępowania cywilnego powołać biegłego do ich zbadania. Notariusz nie dysponuje takim uprawnieniem; zobowiązany jest jednakże do odmowy dokonania czynności notarialnej sprzecznej z prawem.

Stwierdzenie zgodności z okazanym dokumentem jest w istocie czynnością polegającą na potwierdzeniu, że odpis, wyciąg lub kopia są zgodne z okazanym dokumentem pod względem wyglądu i treści merytorycznej. Czynność ta nie jest równoważna z ustaleniem

autentyczności okazanego dokumentu. Staranność zawodowa notariusza wymaga, by została zachowana zgodność odpisu z dokumentem okazanym, przy czym zgodnie z art. 98 Prawa o notariacie, jeżeli okazany dokument zawiera cechy szczególne (dopiski, poprawki, uszkodzenia), fakt ten powinien być stwierdzony przez notariusza w klauzuli poświadczenia. Ze względu na powyższe treść klauzuli umieszczonej na wyciągu/odpisie brzmi: „stwierdzam zgodność niniejszego odpisu z okazanym mi dokumentem”, nie: „z oryginałem”. Stwierdzenie przez notariusza zgodności z oryginałem w przypadku, gdy okazany dokument nie byłby autentyczny, naraziłoby go na odpowiedzialność karną, czyn ten bowiem wyczerpuje znamiona przestępstwa z art. 231 k.k. Należy jednoznacznie stwierdzić, że notariusz nie ma ani narzędzi, ani kompetencji, by rozstrzygać o fakcie podrobienia lub przerobienia dokumentu, poza ewidentnymi przypadkami nieudolnego fałszerstwa, widocznego także dla laika. Wszakże są to wiadomości specjalne, leżące w kompetencjach biegłych sądowych. Należy podzielić zapatrywanie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, zgodnie z którym notariusz nie ma „(...) obowiązku stwierdzenia w każdym przypadku autentyczności dokumentu ponad wszelką wątpliwość. Nie można wymagać od notariusza specjalistycznej wiedzy z dziedziny badania dokumentów”⁷. Brak również przepisu, który nakładałby na notariusza obowiązek badania autentyczności okazanego dokumentu, np. umowy, jeśli nie budzi on wątpliwości⁸. Stąd nie wydaje się, aby postulaty przeszkolenia aplikantów notarialnych w zakresie kryminalistycznych badań dokumentów lub wyposażenie kancelarii notarialnych w urządzenia optyczne, takie jak specjalistyczny mikroskop, lampy UV (Rybak-Karkosz, 2017, s. 181), były możliwe do zrealizowania.

Z punktu widzenia kryminalistycznych badań dokumentów fakt notarialnego uwierzytelnienia kserokopii dokumentu winien być jedynie informacją o tym, że wykonano ją bezpośrednio na podstawie istniejącego fizycznie obiektu i odzwierciedla ona jego obraz graficzny, co potwierdza notariusz mocą i powagą swego urzędu. Nie rozstrzyga to istotnej kwestii, czy ten fizycznie istniejący dokument jest autentyczny, czy też został w całości lub w części sfalszowany. Pewne jest to, że ten dokument istniał jako spójna całość w chwili notarialnego uwierzytelnienia. Oczywiście, mówimy tu o sytuacji, gdy do takiego uwierzytelnienia faktycznie doszło w kancelarii notarialnej. W praktyce można spotkać sfalszowane notarialne uwierzytelnienia, co też implikuje konieczność działań weryfikujących wiarygodność cech uwierzytelnienia lub potwierdzenia takiej czynności we właściwej kancelarii notarialnej za numerem repertorium, co nie jest w tym drugim

⁷ Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 5 kwietnia 2002 roku, sygn. I Aca 1317/01.

⁸ Por. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2014 roku, sygn. II CK 357/02.

wypadku zadaniem biegłego sądowego. Również kserokopia dokumentu bez uwierzytelnienia nie daje pewności co do tego, czy jest to faktycznie kopia dokumentu autentycznego. Może to być obraz graficzny uzyskany w wyniku kompilacji cyfrowej (i/lub manualnej) fragmentów dokumentów, formularzy, zapisów i obiektów graficznych. Nie wiadomo też, czy dana kserokopia jest pierwotna czy została wykonana z innej kserokopii.

Możliwość identyfikacji falsyfikatu na podstawie poświadczonej notarialnie kserokopii (na przykładzie dokumentu *свидетельство о рождении*)

W praktyce z problematyką przedkładania notarialnie uwierzytelnionych falsyfiatów dokumentów można spotkać się na gruncie postępowań o nabycie polskiego obywatelstwa lub legalizację pobytu w Polsce przez osoby pochodzące zwłaszcza z terenu byłego ZSRR. Dla nabycia obywatelstwa lub legalizacji pobytu konieczne jest wykazanie polskiego pochodzenia⁹. Dokumentem potwierdzającym ten fakt jest między innymi świadectwo urodzenia wnioskodawcy (*свидетельство о рождении*) wystawione przez organ administracyjny ZSRR, w którym wykazana jest narodowość rodziców (*национальность*). Falszerze, wykorzystując zapotrzebowanie na tego rodzaju dokumenty głównie w środowisku osób narodowości ukraińskiej, uczynili z ich fałszowanie całkiem dobrze prosperujący proceder¹⁰. Do wniosku o uzyskanie polskiego obywatelstwa niejednokrotnie dołączano kserokopie dokumentów notarialnie poświadczonych za zgodność z oryginałem, które, jak ustalono, były kserokopiami dokumentów nieautentycznych wytworzonych lub przerobionych przez fałszerzy.

W wielu wypadkach jedyną możliwością weryfikacji wiarygodności dokumentu jest badanie przeprowadzone wyłącznie na podstawie jego uwierzytelnionej kopii. Pomimo iż uwierzytelnienie pod kątem prawnym nie budzi zastrzeżeń i faktycznie potwierdza istnienie danego dokumentu, to jednak nie certyfikuje jego autentyczności. Jak już wspomniano, notariusz nie rozstrzyga o autentyczności dokumentu, ale jedynie potwierdza urzędowo jego istnienie bez względu na to, czy jest to dokument autentyczny, czy dokument sfalszowany w sposób uniemożliwiający jego weryfikację w warunkach kancelaryjnych. Z tego też powodu w postępowaniu administracyjnym mogą występować

(i występują) uwierzytelnione kserokopie dokumentów sfalszowanych¹¹. Ze względu na kserograficzną postać tego specyficznego materiału i typowe dla kserokopii ograniczenia badawcze ich weryfikacja jest o wiele bardziej utrudniona niż dokumentu oryginalnego. Działania to oczywiście na korzyść osoby postępującej się nieautentycznym dokumentem, gdyż niweluje w znacznym stopniu ryzyko ujawnienia fałszerstwa na podstawie kserokopii falsyfikatu. W wielu wypadkach, gdy pojawia się uzasadniona wątpliwość co do wiarygodności dokumentu przedstawionego w postaci uwierzytelnionej kserokopii, zachodzi konieczność weryfikacji tej kserokopii w konfrontacji z oryginałem dokumentu. Wówczas istnieje ryzyko, że uczestnik postępowania administracyjnego wezwany do okazania oryginału dokumentu stwierdzi, iż dokument ten niespodziewanie zaginął lub uległ zniszczeniu. Taka okoliczność dodatkowo budzi podejrzenia co do autentyczności dokumentu i skutkuje koniecznością weryfikacji na okoliczność, czy dana osoba dopuściła się przestępstwa, przedkładając jako autentyczny dokument sfalszowany. Organ procesowy zlecający ekspertyzę w tym zakresie może przedstawić do badań jedynie uwierzytelnioną kserokopię takiego kwestionowanego dokumentu bez możliwości oględzin oryginału. Należy jednak podkreślić, że bezsprzeczne stwierdzenie autentyczności dokumentu na podstawie jego uwierzytelnionej kserokopii jest właściwie niewykonalne. Możliwe jest jedynie uznanie, że dana kserokopia nie odzwierciedla cech, które wskazywałyby na nieautentyczność zobrazowanego przez nią dokumentu. Brak takich cech nie jest bowiem jednoznaczny z autentycznością dokumentu. Utrudnione jest to zwłaszcza w wypadku dokumentów przerobionych, które są imitacjami oryginałów. Przerobione dokumenty dają już znacznie większe możliwości badawcze. Uwierzytelniona kserokopia pozwala w wielu wypadkach badawczych na zakwestionowanie autentyczności zobrazowanego przez nią dokumentu.

W praktyce biegłego sądowego (Jacka Juszkiewicza) przedmiotem badań kryminalistycznych kilkakrotnie były wspomniane dokumenty *свидетельство о рождении*. Celem kilku ekspertyz była weryfikacja autentyczności oryginału na podstawie poświadczonej notarialnie kserokopii takiego świadectwa. W wielu wypadkach po przeprowadzonych badaniach wyodrębniono cechy, które dały podstawę do tego, aby zanegować autentyczność bazowego dokumentu. W dalszej części artykułu przedstawione zostaną wybrane przykłady takich ekspertyz oraz cechy świadczące o sfalszowaniu danego dokumentu, które zostały odzwierciedlone w analizowanych obrazach kserograficznych.

W badaniach tego rodzaju kluczowa jest jakość obrazu kwestionowanej kserokopii, która rokuje pozytywny

⁹ W rozumieniu art. 5 ustawy o repatriacji za osobę polskiego pochodzenia uznaje się osobę deklarującą narodowość polską i spełniającą łącznie następujące warunki: 1) co najmniej jedno z jej rodziców lub dziadków albo dwoje pradziadków było narodowości polskiej, 2) wykaże ona swój związek z polskością.

¹⁰ Więcej na ten temat: K. Wójtowicz-Garczarz, *Falszowanie dokumentów trwa w najlepsze*, <https://www.rp.pl/W-sadzie-i-urzedzie/307219980-Falszowanie-dokumentow-trwa-w-najlepsze.html>.

¹¹ Jak wcześniej wspomniano, odrębnym problemem są fałszywe uwierzytelnienia notarialne, które zostały spreparowane na potrzeby danego postępowania administracyjnego.

wynik badań tylko wtedy, gdy jest wykonana w zadowalającej rozdzielczości tonalnej (a jeszcze lepiej, gdy jest kserokopią barwną). Wysoka rozdzielczość optyczna i szeroka gama odcieni szarości gwarantuje odzwierciedlenie struktury graficznej i fizycznej dokumentu (np. wzór giloszowy i zakłócenia jego struktury, zmiany tonalne podłoża, obrazy odwzorowań pieczęci i ich spójność z blankietem dokumentu, naniesionymi rubrykami i podpisami, nadruk serii i numeru blankietu, uszkodzenia struktury podłoża itp.). W odniesieniu do odręcznych wypełnień kserokopia dobrej jakości pozwala również na analizę struktury grafizmu i wydzielenie z niego parametrów ocennych pisma ręcznego (możliwych do wyodrębnienia z kserokopii z zastrzeżeniem tego, że wielu parametrów nie odzwierciedla nawet kserokopia dobrej jakości). Daje to możliwość przeprowadzenia badań w obrębie grafizmu stanowiącego wypełnienia rubryk i ustalenia jednorodności wykonawczej kwestionowanego obszaru z zapisami w pozostałych rubrykach. Niestety, trzeba podkreślić, że w kserokopiach wykonanych w trybie *black & white*, które nie odzwierciedlają odcieni szarości, badania są właściwie niemożliwe, a przynajmniej pozbawione niezwykle cennych i istotnych parametrów badawczych.

W prezentowanych świadectwach jakość kserokopii była dostateczna i pozwalała na analizę struktury obrazu danego dokumentu.

Dokumenty *свидетельство о рождении*, których poświadczono za oryginałem kserokopie przedstawiono do badań, reprezentowały trzy wersje graficzne blankietów, zgodne z wzorami stosowanymi w danym okresie. W jednym z przypadków druk blankietu wytworzony w 1988 roku (w okresie ZSRR) wykorzystano do wydania na nim (w 1993 roku) wtórnika świadectwa urodzenia przez organ administracyjny nowego państwa ukraińskiego. Pozostałe dokumenty zostały wydane w latach 1947–1997.

W wyniku przeprowadzonych badań siedmiu kserokopii stwierdzono występowanie cech, które świadczą o braku autentyczności zobrazowanych przez nie dokumentów. W kilkunastu świadectwach nie stwierdzono takich cech, co jednak, jak należy podkreślić, nie tyle potwierdza autentyczność, ile jedynie wskazuje na brak widocznych cech, które świadczyłyby bezsprzecznie o ich sfalszowaniu.

Istotnym ograniczeniem materiału, który udostępniono do analizy w postaci kserokopii, jest brak możliwości przeprowadzenia badań mikroskopowych

The image shows two pages of a birth certificate form. The left page is in Ukrainian and the right page is in Russian. Both pages contain handwritten entries and official stamps. The Ukrainian page has a title 'СВІДОЦТВО ПРО НАРОДЖЕННЯ' and 'СВИДЕТЕЛЬСТВО О РОЖДЕНИИ'. The Russian page has a title 'БАТЬКИ: ПОВТОРНОЕ РОДИТЕЛИ:'. Both pages contain fields for name, date of birth, place of birth, and registration details. There are several official seals and stamps, including a circular one from the Ukrainian State Register Office.

Рис. 1. Formularz blankietu świadectwa wydanego w 1974 roku (nadruk nazw rubryk wykonany w języku rosyjskim i ukraińskim).

a) b) c)
Рис. 2. Przykładowe formularze blankietów: a) świadectwo wydane w 1947 roku; b) świadectwo wydane w 1952 roku; c) świadectwo wydane w 1993 roku (wtórnik).

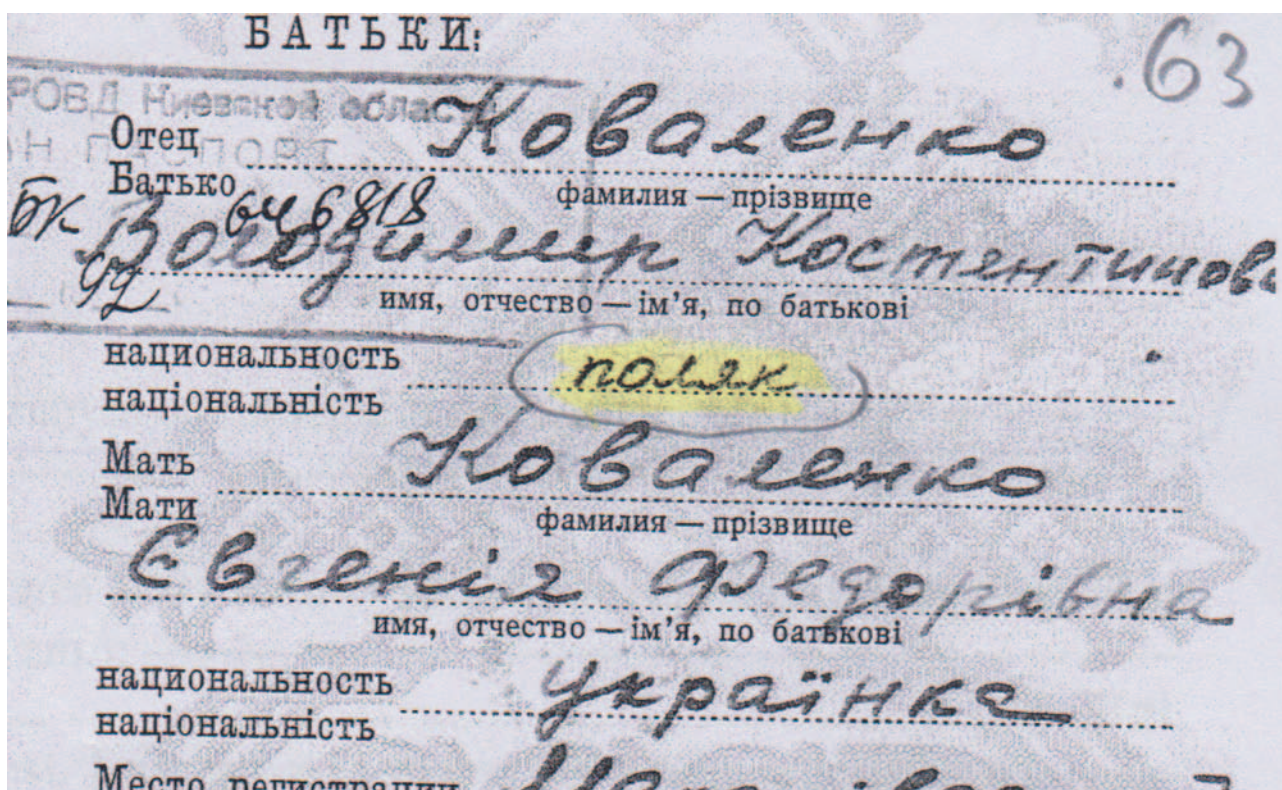

Рис. 3. Obszar przerobienia przykładowego dokumentu (zróznicowanie grubości linii graficznej pisma i wielkości pola zapisu kwestionowanego w stosunku do zapisów w pozostałych rubrykach).

oraz oględzin z wykorzystaniem zróznicowanych źródeł światła, w tym podczerwieni i UV. Analiza sprowadzała się zatem zaledwie do badań samej struktury graficznej obrazu ze świadomością tego, że nie jest możliwe bezpośrednie i całościowe poznanie

przedmiotu badań w oryginale. Analizie można było poddać jedynie te obszary, które zostały odzwierciedlone w obrazie kserograficznym. Interpretacja wyników badań była więc zależna od tego, czy ewentualne ślady ingerencji w strukturę dokumentu, jego

niespójność bądź niezgodność (w całości lub w części) z obowiązującymi w danym czasie wzorcami lub niejednorodność wykonawcza odręcznych wypełnień rubryk zostały odzwierciedlone w kserograficznym obrazie badanego dokumentu. Z naturalnych przyczyn badania nie mogły obejmować wielu cech fizycznych, takich jak chociażby barwa i odcień środka kryjącego narzędzia pisarskiego i tuszu pieczętek, barwy i przebarwienia podłoża, struktura masy papierowej podłoża, rodzaj zastosowanej techniki drukarskiej do wytworzenia blankietu dokumentu oraz występujących na nim zabezpieczeń. Pomimo tych determinantów ograniczających możliwość analizy znacznych obszarów badawczych ekspertyzy uwierzytelnionych kserokopii świadectw urodzenia wykazały, że istnieją zasadnicze symptomy odzwierciedlone w kserokopii, które świadczą o tym, iż przedstawione notariuszowi do poświadczenia oryginały zostały przerobione. Poświadczane zatem przez notariusza za zgodność z oryginałem kserokopie prezentują dokumenty sfałszowane. Kserokopie takich też fałszyfikatów złożono jako załączniki do wniosków o przyznanie polskiego obywatelstwa.

Stwierdzone przypadki fałszerstw polegały głównie na przerobieniu dokumentu oryginalnego przez usunięcie pierwotnego zapisu w polu „национальность” i wpisaniu odręcznie w to miejsce zapisu „полька” lub „поляк”. Zabieg ten został odzwierciedlony w obrazie kserograficznym dokumentu przerobionego jako zaburzenie struktury graficznej ornamentu giloszowego, widoczne pozostałości niedokładnie usuniętych pierwopisów, odmienny grafizm kwestionowanego obrazu zapisu od pozostałych obrazów zapisów stanowiących wypełnienia rubryk dokumentu, odmienna wielkość pisma i brak spójności edycyjnej oraz zróżnicowany

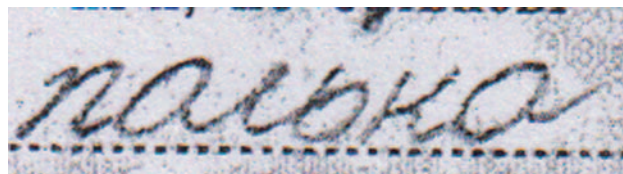

Рис. 4. Obszar przerobienia przykładowego dokumentu (widoczne ślady pozostałości linii graficznej pierwopisów i zakłócenia struktury graficznej ornamentu giloszowego, jak również zaburzenie kontrastu krawędzi liter).

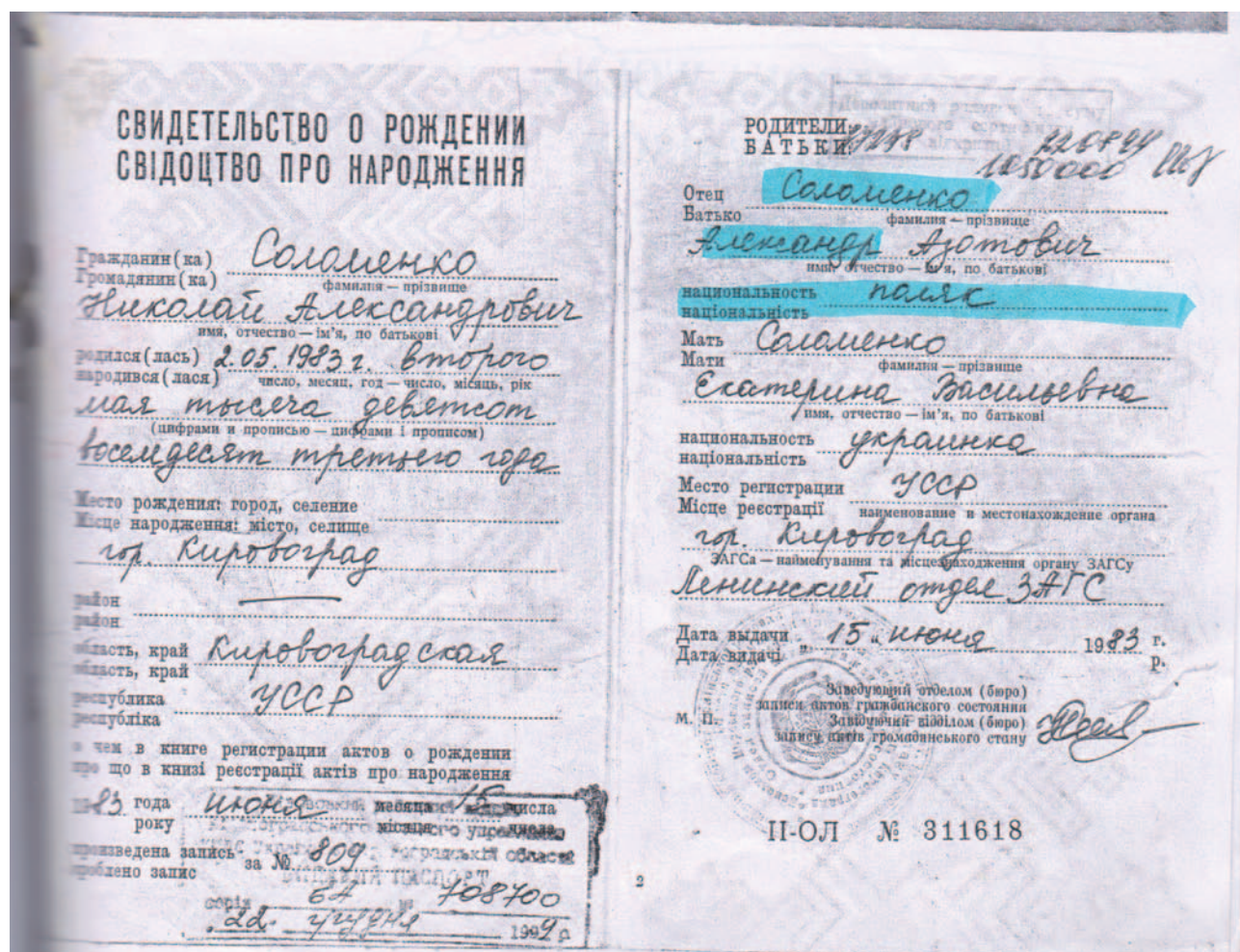

Рис. 5. Kserokopia dokumentu kwestionowanego po jego przerobieniu.

kontrast linii graficznej w polu zapisu. Tego rodzaju przerobienie zostało odzwierciedlone w sześciu kserokopkach dokumentów kwestionowanych. Oczywiście, nie jest możliwe bezsprzeczne stwierdzenie, w jaki sposób usunięto na oryginale zapisy pierwotne (mechanicznie czy chemicznie).

W jednym wypadku stwierdzono sfalszowanie dokumentu przez usunięcie całej treści stanowiącej wypełnienia rubryk i naniesienie nowej treści dotyczącej danych personalnych tej samej osoby z odpowiednim wpisem dotyczącym narodowości. Z oryginału pozostawiono jedynie odwzorowania pieczęci i stampili wraz z naniesionymi na nich adnotacjami urzędowymi. Usunięto i zmieniono nawet podpis osoby uprawnionej do wydania dokumentu w imieniu właściwego urzędu. Prawdopodobnie zabieg ten miał na celu wyeliminowanie różnic w obszarze jednorodności wykonawczej, które wystąpiłyby w sytuacji usunięcia jedynie zapisów w obszarze adnotacji o narodowości i wpisania w to pole treści pożądanej (tak jak we wcześniej opisywanych świadectwach). Identyfikacja fałszerstwa była możliwa na podstawie konfrontacji kwestionowanej kserokopki z kserokopką oryginalnego dokumentu, którą organ zlecający badania uzyskał z zasobów archiwalnych.

Ustalenie, że kserokopia uwierzytelniona prezentuje dokument przerobiony, było możliwe po konfrontacji z kserokopką przedstawiającą dokument przed przerobieniem. Gdyby jednak nie dostarczono takiej kserokopki porównawczej, weryfikacja byłaby dość utrudniona, ponieważ jedynymi symptomami fałszerstwa w tym świadectwie (kserokopii) były nieliczne pozostałości linii graficznej pierwowpisów i zaburzenia struktury ornamentu giloszowego powstałe w wyniku usuwania z rubryk blankietu (oryginalnego) pierwowpisów. Różnice nie wystąpiły w obszarach kserograficznych obrazów zapisów ręcznych, które wykazywały cechy jednorodności wykonawczej.

Analizując zidentyfikowane dokumenty sfalszowane, należy stwierdzić, że dotyczyły one tylko świadectw przerobionych. Ingerencja w strukturę zapisów ręcznych, stanowiących treść wypełnienia rubryk (usuwanie treści pierwotnej i wpisanie treści pożądanej), zmieniła na tyle strukturę dokumentu, że te przeróbki zostały również zobrazowane w obrazie kserograficznym jego kopii. Modyfikacje te były na tyle dystynktywne, że można było je uznać za cechy świadczące o fałszerstwie.

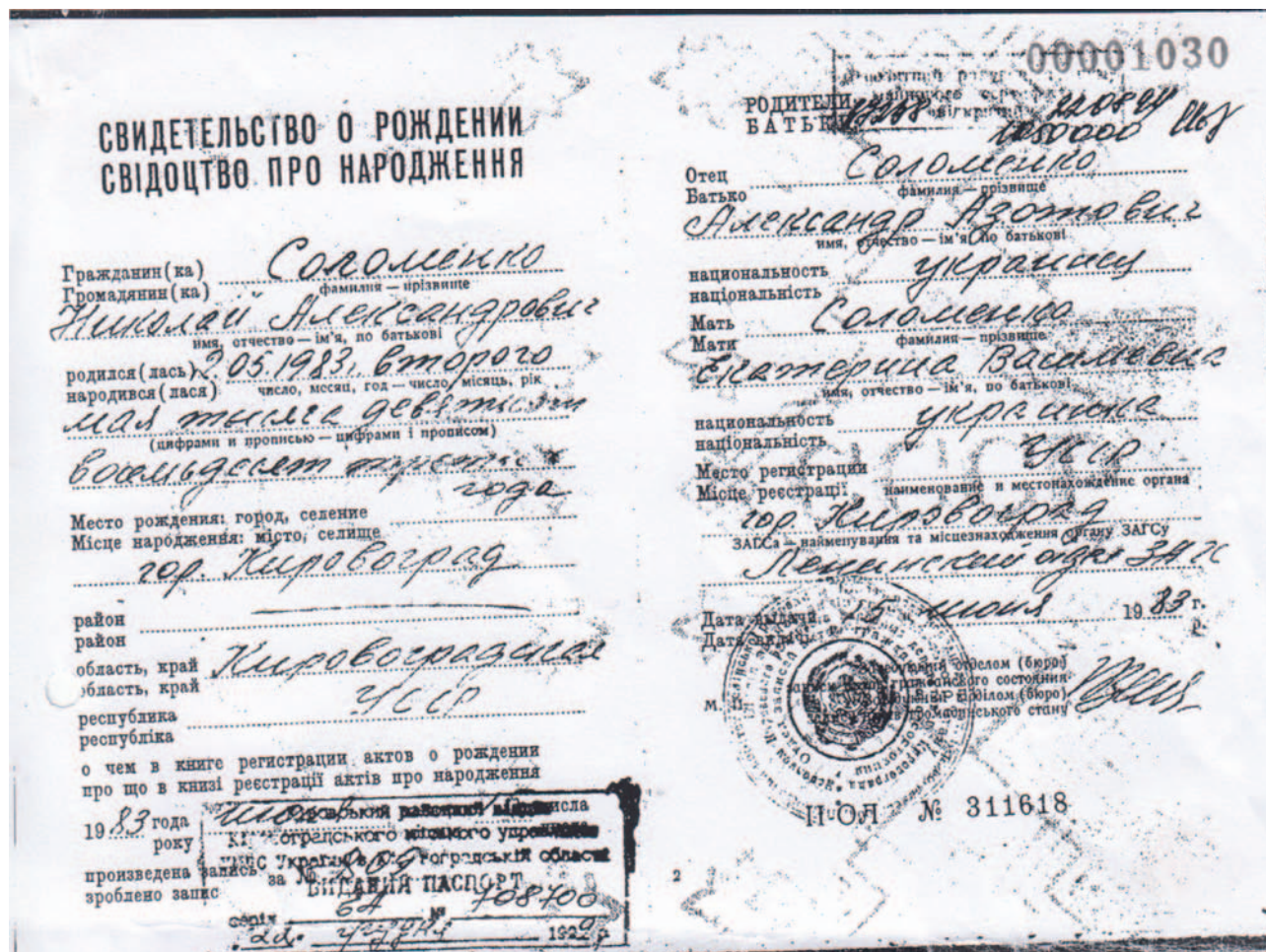

Рис. 6. Kserokopia dokumentu autentycznego (wykonana przed jego przerobieniem), którą organ procesowy uzyskał z zasobów archiwalnych właściwego urzędu.

Podsumowanie

Analiza powyższych przypadków dobitnie wskazuje na konieczność zachowania ostrożności przy traktowaniu poświadczonych notarialnie kopii dokumentów na równi z dokumentami oryginalnymi (pierwotnymi). Oczywiście, równorzędność dowodową dokumentu oryginalnego z jego poświadczoną kserokopią gwarantują przepisy postępowania administracyjnego. Ponadto ani notariusz, ani urzędnik prowadzący daną sprawę nie są władni w prosty sposób stwierdzić, czy przedłożony dokument nie nosi znamion zręcznego fałszerstwa. Niemniej jednak są to postulaty kierowane przede wszystkim do organów postępowania – by mieć na uwadze przypadki tego rodzaju fałszerstw i ich negatywnych skutków prawnych – oraz biegłych z zakresu kryminalistycznej ekspertyzy dokumentów, aby traktować kserokopię dokumentu, nawet tę poświadczoną za zgodność przez notariusza, jako szczególnego rodzaju materiał badawczy, niekiedy bardziej wymagający i narzucający liczne ograniczenia badawcze. Odnośnie do praktyki notarialnej należy zauważyć, że w większości wypadków to w kancelariach notarialnych wykonuje się kopie kserograficzne dokumentów przyniesionych przez klientów, które są następnie poświadczane. Warto byłoby zatem postulować wykonywanie w kancelariach notarialnych jedynie kopii w skali szarości lub kserokopii barwnych o dobrej jakości, co pozwoliłoby na lepsze uwidocznienie cech dokumentów poświadczanych.

Źródło rycin: autor (Jacek Juskiewicz)

Bibliografia

1. Biernat, J. (2002). Poświadczenie przez notariusza zgodności z oryginałem odpisu, wyciągu lub kopii dokumentu sporządzonego w języku obcym. *Rejent*, 10(138).
2. Feluś, A. (2005). O możliwości opiniowania w ekspertyzie pisma ręcznego w oparciu o kopię kserograficzną. W: T. Widła (red.), *Wokół problematyki dokumentu. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Antoniemu Felusiowi*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
3. Goc, M. (2015). *Współczesny model ekspertyzy pismoznawczej – wykorzystanie nowych metod i technik badawczych*. Warszawa–Szczecin: Volumina.pl Daniel Krzanowski.
4. Goc, M., Moszczyński, J. (2007). *Ślady kryminalistyczne. Ujawnianie, zabezpieczenie, wykorzystywanie*. Warszawa: Difin.
5. Horoszowski, P. (1958). *Kryminalistyka*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
6. Owoc, M. (1955). *Fałszerstwo dokumentów w świetle kryminalistyki*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze.
7. Rybak-Karkosz, O. (2017). Weryfikacja autentyczności dokumentów przez notariusza. *Problemy Współczesnej Kryminalistyki*, XXI.
8. Tkaczyński, A. (2013). Notarialne poświadczenie podpisu – wybrane problemy. W: T. Bakalarz, J. Mazurkiewicz (red.), *Księga dla naszych kolegów. Prace prawnicze poświęcone pamięci doktora Andrzeja Ciska, doktora Zygmunta Masternaka, doktora Marka Zagrosika*. Wrocław: Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa.
9. Wójcik, W. (1985). *Kryminalistyczne badania dokumentów*. Warszawa: MSW.
10. Wójtowicz-Garcarz, K., *Fałszowanie dokumentów trwa w najlepsze* dostęp online: <https://www.rp.pl/W-sadzie-i-urzedzie/307219980-Falszowanie-dokumentow-trwa-w-najlepsze.html>, dostęp: 2021-01-03.
11. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 5 kwietnia 2002 r., sygn. I Aca 1317/01.
12. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2014 r., sygn. II CK 357/02.